

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ BAŞKANI AV. R. ERİNÇ SAĞKAN'IN

"HUKUK MAHKEMELERİNİN ETKİNLİĞİNİN ARTIRILMASI ÇALIŞTAYI" NIN AÇILIŞINDA YAPTIĞI KONUŞMANIN TAM METNİ

Bugün burada, hukuk mahkemelerimizin etkinliğini artırmak gibi hem teknik hem de temel haklar boyutuyla büyük önem taşıyan bir başlık etrafında buluşmuş olmaktan büyük memnuniyet duyuyorum. Bu çalıştayı, yalnızca usul hükümlerine değil, aynı zamanda adalete olan toplumsal güvene yön verecek sonuçlar doğuracağına inanıyorum.

Değerli Katılımcılar,

Anayasa'nın 141'nci maddesinin son fıkrasında, yargılamalara yön veren temel bir ilke yer alıyor: "Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir".

Özellikle vurgulamak isterim ki bu ilke, yalnızca teknik bir gereklilik değil; adaletin tecellisi için de bir ön koşuldur. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6'ncı maddesinde ifadesini bulan "makul sürede yargılanma" hakkı da aynı özlemi taşır: zamanında karar veren, erişilebilir ve adil bir yargı.

Bu vesileyle, Sözleşme'nin 6'ncı maddesinde düzenlenen "adil yargılanma hakkı"nın özel hukuk yargılamalarını da kapsadığı bir kez daha hatırlanmalıdır. Zira madde metninde açık bir şekilde "medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar" ifadesine yer verilerek, hukuk yargılaması da düzenleme kapsamına alınmıştır.

Her ne kadar gerek Anayasa'da gerekse Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde "sürat" ve "makul süre" ifadelerine yer verilmekteyse de şunu da belirtmek gerekir: Yargılamanın hızlandırılması, asla, adalet ve hakkaniyet ilkelerinden taviz verilerek sağlanamaz. Etkinlik ve adalet bir terazinin iki kefesidir; biri diğerrinin pahasına ağır basarsa, hukuk terazisi de dengesini yitirir.

Bugün hukuk yargılamamızdaki sorunların bir kısmının kanuni düzenlemelerden bir kısmının ise uygulamadan kaynaklandığının her birimizin farkında olduğumuzu düşünüyorum. Ancak her şeyden evvel yargılamanın niteliğinin ancak nitelikli hukukçuların varlığıyla ve yargılamanın bileşenleri olan bu kişilerin bağımsız bir şekilde faaliyet yürütebilmelerinin sağlanmasıyla artırılabilceğini de bir kez daha vurgulamamız gerekiyor.

Nitelikli hukukçuların yetiştirilmesiyle ilgili çok uzun süreli bir atalet hâlini artık geride bıraktığımıza inanıyorum. Son dönemde hukuk eğitiminin niteliğinin artırılması, hukuk mesleklerine giriş için bazı tedbirlerin alınmış olması, hakim ve savcı yardımcılığı müessesesinin getirilmesi, meslek öncesi ve meslek içi eğitimler konusunda detaylı çalışmalar yapılması, hukuk fakültelerine girişte başarı puanının 100 bine yükseltilmesi, ikinci öğretimlerin kapatılması, adalet meslek yüksekokullarından dikey geçişin sonlandırılması bu konuda etkili adımlar atma iradesinin varlığını gösteriyor ve bu gelişmeler hukuk düzenimiz adına son derece sevindiricidir. Ancak kuşkusuz, bu adımların sonuçlarını uzun vadede görebileceğiz.

Sonuçları hemen göremeyecek olmamız, bizleri daha ileri yeni adımlar atmaktan alıkoymamalı... Hâkimlerin mesleğe alımlarında liyakat ilkesinden asla vazgeçemeyiz. Bu konuda en küçük bir kuşku bile doğurmayacak usulleri konuşmalı ve hayata geçirmeliyiz. Adalet Akademisi gibi bir Avukatlık Akademisi için çalışmalarımızı hızlandırmalıyız. Bu hususun Türkiye Barolar Birliği'nin önümüzdeki dönem için en önem verdiği başlıklardan biri olduğunu ve akademik özgürlük içeren bilimsel bir

Çalışmanın tüm yoğunluğu ile devam ettiğini sizlerle paylaşmak isterim. Hukuk fakültelerinde akreditasyon koşullarının hayata geçmesi için daha güçlü adımlar atabilmeliyiz. Hâkimlerin ve avukatların uzmanlaşması konusunu her yönüyle tartışarak olumlu ve olumsuz yönlerini ortaya koyabilmeliyiz.

Hukuk yargılamasındaki sorunların bir kısmı, bugüne kadar bu alanda oluşmuş kültürden de kaynaklanıyor. Örneğin yargılamada bilirkişinin rolü... Bu konuda kanuni düzenleme, yetki ve sınırlar çok açık olmasına rağmen, maalesef dosyaların gereksiz yere bilirkişilere gönderilmesi, hkimin çözmesi gereken hukuki meselelerde dahi bilirkişiye gidilmesi gibi bazı yanlış uygulamalar, kanun değişikliğiyle değil, alışkanlıkların değiştirilmesiyle giderilebilir niteliktedir.

Hukuk yargılamasında yargısal süreçlerin gerek daha nitelikli yürütülerek adil sonuçlanması gerekse en temel sorunlarımızın başında gelen uzun yargılama süreçlerinin sonlanması bakımından bir çok adım atıldı. İstinaf kanun yolunun getirilmesi, ön inceleme duruşması, hedef süre gibi uygulamalar. Bu düzenlemelerin mevcuttaki uygulamalarını eleştirirken temel bakış açısının özellikle yargı görevlilerinin fedakarca ortaya koydukları emeklerini yadsımak değil tam aksine bu emeklerin amaçlanan sonuca ulaşması için uygulamadan gelen tecrübelere dayanmasının gerekliliğini önemle benimsediğimizi belirtmek isterim.

İstinaf uygulamasıyla ilgili sorunların bu alıştay kapsamında uzun uzadıya konuşulacağını düşünüyorum. Burada da düzenlemelerden kaynaklandığı kadar uygulamadan kaynaklı sorunlar olduğunu biliyoruz. Bu konuda da serinkanlı tartışmaların sonuçlarını görmeyi umuyoruz.

Bir açış konuşması olması hasebiyle kısaca belirtmek gerekirse;

Bölge Adliye Mahkemelerinin kuruluşunun temel amacı ihtisaslaşma ve ilk derece yargılamasında giderilmesi mümkün eksikliklerin giderilerek yeni hüküm kurulması suretiyle hukuk yargılamalarında hızlı ve etkin sonuca ulaşmak olarak belirlendiği halde süreç içerisinde bu misyonundan uzaklaştığı ve bir nevi Temyiz Mahkemesi değerlendirmesine ve uygulamasına dönüştüğü görülmektedir. Yoğun dosya sayısından kaynaklandığını düşündüğümüz bu durum BAM'ın kuruluş amacı olan uzmanlaşma ve etkin yargılama hedefi ile hızlı yargılama hedeflerinden uzaklaşılmasını da beraberinde getirmiştir. (...)

Bu kapsamda çözüm olarak; Temyiz kanun yoluna tabi olan dosyalar bakımından istinaf süreci olmaksızın doğrudan temyiz kanun yolunun açılması, temyiz sınırının altında olan dosyalar bakımından ise sürecin istinaf kanun yolu ile tamamlanması yönteminin konunun tüm bileşenleri ile tartışılması gerektiğini düşünüyoruz. Bununla birlikte Temyiz sınırının altında ve kesin olarak verilen kararlardaki çelişkinin giderilmesi bakımından HMK 311 ve devamı maddeleri ile 5235 sayılı yasada yapılacak değişiklikle Bölge Adliye Mahkemeleri Başkanlarından oluşacak bir kurula içtihat oluşturma değil ancak karar birliği sağlanması amacıyla yetki verecek düzenlemenin yapılması hususunun kaçınılmaz olduğu düşünülmektedir. (...)

Diğer yandan temyiz sınırının altında olan BAM kararları ile içtihat mahkemesi olan Yargıtay arasındaki görüş farklılıkları da hukuki belirlilik ve öngörülebilirlik ilkesine açıkça aykırılık taşımaktadır. Bu kapsamda içtihat uyumunun sağlanması da elzem görülmektedir.

Keza n inceleme müessesesi de hukuk sistemimize etkin ve hızlı bir yargılamaya ulaşma amacı ile getirilmiştir. Ancak gerek mevzuattan gerekse uygulamadan kaynaklı aksamalar nedeniyle tam aksine yargılamayı uzatan etkenlerden biri haline dönüşmüştür. (...)

Ön inceleme aşamasının tahkikata geçmeden önce kısa sürede tüm delillerin sunulması dahil olmak üzere tahkikat aşamasından önceki tüm aşamaların tamamlanmasını içermesi gerekirken taraflara delillerini ön inceleme duruşmasından sonra sunma imkanı veren HMK 140/5 maddesinin varlığı fazladan bir duruşma yapılmasına olanak vererek yargılamanın da uzamasına sebebiyet veren unsurlardan bir tanesidir. Ancak bu konunun biraz sonra ayrıca belirteceğim avukatın delil toplama konusunda önüne çıkartılan engellerden bağımsız olarak değerlendirilmesi de mümkün değildir.

Özetle, hukuk yargılamasındaki sorunların çözümü için yalnızca kanun değişikliklerine odaklanmak değil, yargının tüm bileşenlerinin davranış biçimlerini ve mesleki kültürünü de yeniden değerlendirmek zorundayız.

Türkiye Barolar Birliği olarak bizler, hukuk yargılamasında etkinliğin artırılması adına birkaç temel yaklaşımı öncelikli görüyoruz.

Bunlardan ilki, usul ekonomisi ilkesine bağlılıktır. Yargılamanın gereksiz işlemlerden arındırılması ve kaynakların israf edilmemesi elzemdir. Mahkemelerin iş yükünü azaltacak, gereksiz davaların önüne geçecek yapısal düzenlemeler hayata geçirilmelidir. Bu kapsamda başta arabuluculuk müessesesi olmak üzere alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin son yıllarda ciddi anlamda mesafe katettiğini gözlemliyoruz. Bunun yanında 4. Yargı reformu strateji belgesinde de bir hedef olarak belirlenen önleyici avukatlık uygulamasına ilişkin adımların hızlı şekilde atılması gerekliliğinin önemini bir kez daha ifade etmek isterim. (...)

Bu kapsamda tapu işlemleri gibi bazı iş ve işlemlerin avukatlar tarafından takibinin zorunlu olmasının özellikle muvazaa, hile, gabin, ikrah gibi iddialara dayalı davaları önleyeceği gibi bu çerçevede yapılan işlemlerde sahteciliği de önleyeceği önemle değerlendirilmelidir. Yine vatandaş tarafından takibi daha zor olan dava türlerinde (örneğin ticaret hukuku, gayrimenkul hukuku gibi) tarafların avukatla temsilinin dava şartı olarak kabul edilmesinin yargısal süreçlerin etkin ve hızlı yürümesini destekleyici bir unsur olacağı kaçınılmazdır.

Ekonomik anlamda dezavantajlı vatandaşlarımızın adalete erişim sorununu gidermek öncelik olmalıdır. Bildiğiniz üzere hukuk yargılamalarında bu kapsamda adli yardım ve adli müzaharet uygulamaları bulunmaktadır. Avukata erişim hakkı olarak kullanılan adli yardımın bütçedeki %2 olarak belirlenen oranının geçtiğimiz dönem %3 e çıkartılması önemli olmakla birlikte ihtiyacı karşılamaktan uzak olduğunu ifade etmek durumundayım. Talep ve görevlendirme sayıları dikkate alınarak bu konuda tekrar bir değerlendirme yapılmasının önemini özellikle ifade etmek isterim. Bir bu kadar, belki de daha önemli olan husus ise yargılama giderleri bakımından kullanılan adli müzaharet uygulamasında yaşanan sorunun giderilmesidir. (...)

Bu konudaki talepler mahkemeler tarafından çok büyük oranda reddedilmektedir. Yargı harçları, tebligatlar, ilanlar, keşif ve bilirkişi incelemeleri gibi yargı giderleri özellikle ekonomik yönden dezavantajlı yurttaşlarımızın adalete erişimi önünde ciddi bir engeldir. Bu kapsamda adli müzaharet sistemi, takdir yetkisinin keyfiyete varmaması bakımından gerek uygulama koşulları gerekse uygulama birliği yönüyle baştan sona tekrar değerlendirilmeli ve düzenlenmelidir.

Yargısal süreçlerin öngörülebilirliği yine öncelikler arasında yer almalıdır. Duruşma tarihinden kararın yazımına kadar tüm sürecin daha öngörülebilir, takip edilebilir ve elektronik sistemlerle destekli hale gelmesi, davanın tarafları kadar tüm toplum için güven verici olacaktır. Bu aynı zamanda yargısal süreçlerin öngörülebilir olmasını da sağlayarak yargıya güveni artıracaktır. Yargılamalar içerisinde modern teknolojinin kullanımı konusunda pek çok ülkenin önünde olduğumuz kuşku götürmez bir gerçektir. Ancak teknoloji öyle bir dünya yaratıyor ki, değil yerinizde durmak, bu konudaki gelişmeleri

yakalamak konusunda yavaş hareket ettiğinizde dahi, geri düşmeniz işten bile değil. Dolayısıyla burada dikkatimizi hiçbir şekilde kaybetmemeliyiz.

Nihayet, avukatların yargılamadaki etkinliği artırılmalı ve bağımsızlığı korunmalıdır. Zira avukat olmadan gerçek bir yargılamadan bahsedemeyiz. Avukatın sistem içindeki konumunun güçlendirilmesi, adil yargılamanın sigortasıdır. Bu vesileyle, avukatların KVKK da istisnalar arasında yer almamasının yarattığı ve artık katlanılamaz hale gelen sorunun altını tekrar çizmek ve KVKK bahane edilerek, Avukatlık Kanunu'nun 2'nci maddesiyle avukatlar için kurum ve kuruluşlara getirilen yükümlülüklerin göz ardı edilmesinin yurttaşların hak arama özgürlüğüne müdahale anlamına geldiğini bir kez daha ifade etmek isterim. (...)

Avukatları yargılamaya ilişkin neredeyse hiçbir delile ulaşamaz hale getiren bu sorunun çözümü hususunun YRS de de hedef olarak konulması kıymetli olmakla birlikte şu anda Adalet Bakanlığımız nezdinde bir çalışmanın olduğunu da biliyoruz. Umut ediyorum ki kısa bir süre içerisinde adil yargılama ilkesine zarar veren bu sorun giderilecektir.

Tam da savunmanın etkinliği ve bağımsızlığı konusu açılmışken, küçük bir parantez açarak, dikkatinizi çok güncel bir gelişmeye çekmek isterim:

Avukatların bağımsızlığını, güvenliğini ve mesleki faaliyetlerini tehdit eden durumlara karşı uluslararası düzeyde yasal koruma sağlamayı amaçlayan ve avukatlık mesleğini korumaya dönük önemli bir uluslararası sözleşme olan Avukatlık Mesleğinin Korunmasına Yönelik Avrupa Konseyi Sözleşmesi 11-12 Mart 2025 tarihinde düzenlenen Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi toplantısında kabul edildi. Sözleşme iki gün önce, yani 13 Mayıs'ta, Lüksemburg'da gerçekleşen Avrupa Konseyi Dışişleri Bakanları Toplantısı'nda imzaya açıldı.

Türkiye Barolar Birliği olarak, avukatların mesleki özgürlüklerini koruma ve hukukun üstünlüğünü güçlendirme amacına hizmet eden bu sözleşmenin hayata geçirilmesini destekliyoruz. Ülkemizde de avukatların bağımsızlıklarını, güvenliklerini ve mesleki faaliyetlerini sürdürebilmelerini sağlamak adına gerekli adımların atılması gerektiğini vurguluyoruz. Bu çerçevede, başta ülkemiz olmak üzere tüm Avrupa Konseyi üye ülkelerini, hukukun üstünlüğünü ve avukatların güvenliğini sağlamayı amaçlayan bu sözleşmeyi imzalamaya ve onaylamaya davet ediyoruz.

Değerli katılımcılar,

Hukuk devleti, ancak hukuki güvenlik ilkesinin tam anlamıyla hayata geçmesi ile mümkün olup, öngörülebilir, erişilebilir, tarafsız ve zamanında işleyen bir hukuk sistemiyle sağlanır. Bu çalıştayın, yalnızca sorunları tekrar eden değil, somut çözüm yollarını tartışan ve uygulamaya dönük önerileri besleyen bir zemine dönüşmesini temenni ediyor, hepimize verimli bir çalıştay diliyor, saygılarımı sunuyorum.